

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ФАКТОР ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ-ПІАНІСТІВ

4. Теоретико-методологічні основи модернізації природничої й інженерної вищої освіти в умовах інноваційно-технологічного розвитку суспільства: монографія (рукопис) / Корсак К., Корсак Ю., Тарутіна З., Похресник А., Козлакова Г., Гуржій А. та ін. Серія "Модернізація вищої освіти: світоглядно-педагогічні проблеми" – К., 2014. – 202 с.

5. Тимошенко С.П. Инженерное образование в России / С.П. Тимошенко; пер. с англ. В.И. Иванова-Дятлова; под ред. чл.-кор. Рос. академии архитектуры и строительных наук. проф. Н.Н. Шапошникова. – Люберцы: ПИК ВИНТИ, 1997. – 84 с.

6. A Tuning-ANELO Conceptual Framework of Expected Desired/Learning Outcomes in Engineering [Electronic resource]. – URL: <http://www.unideusto.org/tuningeu/subject-areas/engineering.html>

7. Federal Science, Technology, Engineering and Mathematics (STEM) Education. 5-Year Strategic Plan [Electronic resource]. – URL: <http://www.ed.gov/stem>

8. Ingénieurs et scientifiques de France (IESF) [Electronic resource]. – URL: <http://home.iesf.fr/>

9. Science, Technology, Engineering and Math: Education for Global Leadership [Electronic resource]. – URL: <http://www.ed.gov/stem>

Стаття надійшла до редакції 09.12.2015

УДК 37.016:78:37.091.322

Таміла Гризоглазова, кандидат педагогічних наук,
професор кафедри фортепіанного виконавства і художньої культури
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ФАКТОР ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ-ПІАНІСТІВ

У статті розкрито зміст самостійної роботи учнів-піаністів як обов'язкового компонента навчального процесу; висвітлено уміння та рівні розвитку самостійної навчально-виконавської діяльності учнів.

Ключові слова: зміст, самостійна робота, уміння та рівні розвитку самостійної навчально-виконавської діяльності учнів-піаністів.

Літ. 6.

Таміла Гризоглазова, кандидат педагогічних наук,
професор кафедри фортепіанного виконавства і художньої культури
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ

САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА КАК ФАКТОР ОПТИМИЗАЦИИ УЧЕБНО-ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ-ПИАНИСТОВ

В статье раскрыто содержание самостоятельной работы учащихся-пианистов как обязательного компонента учебного процесса; освещены умения и уровни развития самостоятельной учебно-исполнительской деятельности учащихся.

Ключевые слова: содержание, самостоятельная работа, умение и уровни развития самостоятельной учебно-исполнительской деятельности учащихся-пианистов.

Tamila Hryzohlazova, Ph.D. (Pedagogy), Professor of the
Piano Performance and Art Culture Department
M. Drahomanov National Pedagogical University, Kyiv

INDEPENDENT WORK AS A FACTOR OF OPTIMIZATION OF EDUCATIONAL PERFORMANCE OF STUDENTS-PIANISTS

The maintenance of independent work of students pianists is exposed in the article as an obligatory component of educational process; ability and levels of development of independent educational-carrying out activity of students are reflected.

Keywords: content, independent work, ability and levels of development of individual academic performance of students-pianists.

Постановка проблеми. У Національній доктрині розвитку освіти в Україні наголошується на необхідності створення умов для формування ініціативної, творчої, активної особистості, здатної до самореалізації. Процес включення учнів у

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ФАКТОР ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ-ПІАніСТІВ

самостійну переробку навчального матеріалу, формування у них власних оцінних суджень неможливий без систематичної самостійної праці.

У цьому контексті самостійна робота учнів у процесі фортепіанного навчання набуває неабиякого значення, адже вона сприяє підвищенню якості та результативності самостійної навчально-виконавської діяльності учнів.

Аналіз актуальних досліджень. Самостійна діяльність розглядалась у контексті навчання (В.І. Бондар, Б.П. Бітінас, С.У. Гончаренко, І.Я. Лернер, В.Ф. Паламарчук, П.І. Підкасистий, О.Я. Савченко, М.М. Скаткін, Г.І. Щукіна та ін.), різні аспекти самостійної роботи учнів аналізувались (Б.П. Єсіповим, Є. Я. Голантом, Б.І. Коротяєвим, В.І. Лозовою, П.І. Підкасистим, О.Я. Савченко, Т.І. Шамовою та ін.)

Питання самостійної роботи музикантів-виконавців зачіпали такі музиканти і педагоги, як О.Д. Алексєєв, Л.А. Баренбойм, Г.Г. Нейгауз, М.К. Метнер, Я.І. Мільштейн, М.М. Барінова, Б.Л. Кременштейн, Г.М. Коган, С.Є. Фейнберг, С.В. Савшинський, А.П. Щапов, Г.М. Ципін та ін.

Однак, проблема самостійної роботи учнів у процесі фортепіанного навчання на сьогоднішній день розроблена недостатньо і потребує подальшого опрацювання.

Мета статті полягає у висвітленні змісту самостійної роботи, умінь та рівнів розвитку самостійної навчально-виконавської діяльності учнів-піаністів.

Виклад основного матеріалу Самостійна робота є досить дієвою формою оптимізації навчальної діяльності учнів, передумовою повноцінного оволодіння знаннями, вміннями та навичками. Вона вимагає від школярів самостійності мислення, творчих зусиль, підвищує якість навчання, сприяє особистісному розвитку та самореалізації.

Самостійність у фортепіанному навчанні є досить багатопланою, вона синтезує: “вміння учня без сторонньої допомоги зорієнтуватися в незнайомому музичному матеріалі, правильно розшифрувати авторський текст, ... готовність самому відшукати ефективні шляхи в роботі, знайти потрібні прийоми і засоби втілення художнього задуму, здатність критично оцінити результати власної музично-виконавської діяльності” [4, 357]. Плекати вміння самостійно працювати – означає розвивати здатність учня вирішувати виконавські завдання, оперувати наявними знаннями, вміннями і навичками та вміти застосовувати їх у кожній новій ситуації виконавської діяльності.

Педагог має врахувати, що самостійна робота

учня-піаніста здійснюється не лише у процесі домашньої роботи над музичними творами, а й безпосередньо на уроці. Вирішальною умовою її результативності та якісного виміру є ясна постановка завдань, що стоять перед учнем. Від того, наскільки чітко педагог сформулює та конкретизує їх, визначить послідовність виконання, залежить успіх домашніх занять учня.

Необхідно організувати роботу в класі так, щоб домашня самостійна робота була її органічним продовженням. Важливе значення має продуктивна робота учнів на уроці, від якої залежить якість самостійної роботи вдома. Мета домашньої роботи – міцне закріплення опрацьованого на уроці, глибше його осмислення, подальший розвиток набутих учнями умінь і навичок. Успішність виконання самостійної роботи учнями визначається рівнем їхнього оволодіння відповідними знаннями, вміннями та навичками опрацювання музичного твору. Якщо учень ще не вміє самостійно працювати вдома, слід надати йому відповідні методичні рекомендації щодо самостійної роботи вдома. Можна практикувати ще й такий спосіб: учень виконує домашнє завдання у класі, а вчитель спостерігає, спрямовує його самостійну роботу та надає відповідні рекомендації.

В умовах розвитку самостійності учнів повинна змінюватись і стратегія поведінки педагога, яка має будуватись на принципах взаємодії, співпраці, рівноправного діалогу, особистісного підходу до учня. Надзвичайно важливо створити у класі доброзичливу атмосферу пошуку та роздумів. Все це викликає довіру учня, відкриває більші можливості для його ініціативи, активності та самостійних проявів. Необхідно підвести кожного учня до самостійних відкриттів у питаннях пізнання змісту музичних творів та відтворення його у власній виконавській інтерпретації. І не важливо, що учень відкриває вже відоме. Важливо, що він знайшов все самостійно. Вчитель при цьому має займати позицію, на перший погляд, непомітну, але водночас, шляхом наведення зуміти так скеровувати навчально-виконавську роботу учня, щоб у нього склалось враження, ніби він дійшов до всього сам.

Дуже важливо, щоб у класі фортепіано учень завжди відчував підтримку в особі вчителя, який допоможе спрямувати його самостійні дії в утруднених та проблемних ситуаціях. Недопустимо, щоб крихти власних задумів, які є у юного виконавця, педагог або не помічав, або різко відкидав.

Авторитет педагога не повинен ґрунтуватись на авторитарності, тому що авторитарний метод

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ФАКТОР ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ-ПІАНІСТІВ

перешкоджає розкриттю потенційних можливостей учня у розвитку його самостійності. Він перетворює його на пасивного виконавця, пригнічує ініціативу, самостійність. В центрі навчання знаходиться не учень, а вчитель. На таких уроках учні здійснюють переважно копіюючі дії, внаслідок чого вони втрачають активність, ініціативу та самостійність. Звичайно, копіювання з метою оволодіння певними виконавськими прийомами є необхідним методом у процесі фортепіанного навчання. Проте, в умовах авторитарної стратегії поведінки педагога даний метод є домінуючим. Він “паралізує звичку до самостійного мислення... і свідомо усуває з виховання всі моменти складної переробки досвіду, вимагаючи, щоб все потрібне підносилося учневі в розчленованому, розжованому і перевареному вигляді. Між тим необхідно подбати про створення найбільшого числа утруднень... як відправних точок для його думок” [2, 167].

Самостійність учня розвивається у процесі самостійної діяльності і передбачає рух від репродуктивного (відтворювально-копіюючого) рівня до самостійного:

1. Репродуктивний рівень (відтворювально-копіюючий): запам’ятовування інформації, робота за зразком: відтворення, повторення та засвоєння учнем виконавських прийомів та способів роботи над музичним твором, які демонструє педагог. На даному рівні навчальна діяльність учнів – повторенням дій за зразком. Однак, вона вимагає відповідного запам’ятовування, активізує музичне мислення, слух. У процесі такої роботи вже зароджуються елементи самостійності. Вони формують ґрунт для подальшої самостійної роботи учнів у процесі фортепіанного навчання. Якщо залишити учня лише на цьому рівні роботи за зразком, то згодом зникне їхня зацікавленість до музичного навчання, настане гальмування не лише самостійності, але й процесів музичного розвитку.

2. Продуктивний рівень – самостійне застосування учнем отриманих раніше знань, набутих умінь у типових ситуаціях вирішення конкретних виконавських завдань. “Це напівсамостійна робота під загальним керівництвом та наглядом педагога, який – більшою чи меншою мірою надає учневі ініціативу, ...терпляче дочікує, поки він сам здогадається зробити все, що потрібно” [5, 132 – 133].

Самостійна робота на цьому рівні передбачає розвиток умінь аналізувати, здійснювати пошукову діяльність, вирішувати проблемні завдання, сприяє осмисленому відношенню до навчально-виконавської діяльності у процесі

фортепіанного навчання. Вона здійснюється як під керівництвом педагога, так і безпосередньо учнем.

3. Самостійний рівень – це найвищий прояв основних ознак самостійності учня, що виявляється у його здатності перенести набуті знання та уміння у нові ситуації власної виконавської діяльності (читання нотного тексту з аркушу, самостійне вивчення музичних творів і т.д.); відзначається самостійністю музичного мислення, осмисленим підходом до виконавської діяльності, творчою активністю, спроможністю докласти максимум самостійних зусиль для досягнення поставленої мети. Самостійна робота учня на цьому рівні є самокерованою (здійснюється без допомоги вчителя).

Як свідчить практика, самостійна робота у класі фортепіано викликає в учнів немало труднощів, оскільки вона передбачає володіння певними якостями, вираженими у здатності самостійно мислити, розуміти художні завдання, вміти знаходити способи їх вирішення, здійснювати самоконтроль, оцінити результати власного виконання і т.д.

Самостійна діяльність учнів у процесі фортепіанного навчання потребує самостійного оперування відповідними умінями.

Основними *уміннями самостійної навчально-виконавської діяльності учнів-піаністів* є:

- уміння самостійно мислити;
- усвідомлювати свою діяльність і прагнути її вдосконалювати;
- здійснювати пізнавально-пошукову діяльність;
- рефлексивні уміння;
- уміння і навички самоконтролю та самооцінки;
- уміння, що полягають у здатності до продуктивно-творчої діяльності;
- уміння самостійного застосування набутих знань та навичок у нових навчально-виконавських ситуаціях.

Музичне мислення охоплює всі рівні фортепіанного виконання. Для розвитку самостійності музичного мислення учнів-піаністів педагогу необхідно: залучати школярів до самостійного аналізу музичних творів; розвивати уміння порівнювати, узагальнювати, вміти робити висновки стосовно власного виконання; розвивати уміння учнів оперувати музичним матеріалом, встановлювати відповідні взаємозв’язки; спонукати до свідомого осмислення звукового матеріалу; вчити розмірковувати; вчити учня бачити виконавські завдання і самостійно знаходити підхід до їх розв’язання; розвивати уміння вирішувати

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ФАКТОР ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ-ПІАНІСТІВ

проблемні завдання; залучати учнів до активного пізнавального процесу.

Окрім цього, музичне мислення здійснюється як процес оперування музично-слуховими уявленнями. “Тому у формуванні навичок самостійної роботи в процесі вивчення твору особливо важливо уявляти музично-слуховий образ, до якого повинен прагнути виконавець. У музикантів слухове уявлення знаходяться у тісному зв’язку з руховими уявленнями. Взаємодіючи у процесі навчання, слухові і рухові уявлення музиканта стимулюють один одного, приймаючи участь у створенні музично-слухового образу як необхідного компонента музичного мислення” [3, 25].

У розвитку умінь самостійної роботи школярів досить ефективним та дієвим є залучення їх до проблемно-пошукової діяльності. На уроці потрібно постійно використовувати проблемні запитання. Пошукова діяльність значно підвищує рівень самостійності учнів у процесі навчально-виконавської діяльності.

Важливим аспектом самостійної роботи є розвиток рефлексії учнів. Рефлексія учня у процесі фортепіанного навчання – це аналіз, осмислення та самооцінка власної виконавської діяльності; рефлексія – це шлях до самопізнання, де переплаваються власні думки, переживання, почуття. Через рефлексію учень повинен зрозуміти свої особисті досягнення та недоліки, визначити межі знань, досягнутих результатів. Рефлексія дозволяє привчити учня до самоконтролю, самооцінки, усвідомленого ставлення до процесу виконання музичних творів.

Розвинений самоконтроль, який має супроводжувати процес фортепіанного навчання учня, полягає в умінні регулювати та удосконалювати свою навчально-виконавську діяльність, передбачати її результати. Самоконтроль є дуже важливим аспектом на будь-якому уроці та у процесі самостійних домашніх занять школяра, оскільки здійснювати перевірку свого музичного виконання і відповідних знань повинен сам учень. Він сам має контролювати свою гру, виконання домашнього завдання і нести відповідальність.

Від здатності учня до самоаналізу і самооцінки залежить успішність його навчання, вимогливість до своєї музично-виконавської діяльності. Важливість самооцінки полягає не тільки в тому, що вона дозволяє учню виявити сильні і слабкі сторони своєї виконавської діяльності, але і в тому, що в основі осмислення цих результатів, він отримує можливість вибудувати власний план подальшої роботи над музичним твором. Розвинена самооцінка згодом підвищує

вимогливість учня до себе та відповідальне ставлення до навчання.

Активність учня супроводжує будь-яку його самостійну дію, це – готовність до оволодіння знаннями і уміннями, докладання вольових зусиль, внутрішній стимул навчальної діяльності, наполегливість у досягненні виконавської мети. Завдання педагога – стимулювати розвиток активності учня за допомогою створення проблемних ситуацій, емоційної забарвленості спілкування на уроці, “штучного” дефіциту інформації, максимального включення учнів на уроці у різні види самостійної діяльності з оволодіння й застосування знань, умінь і навичок, формування умінь бачити виконавську проблему, осмислювати її та знаходити шляхи розв’язання. Яким би активним у навчальному процесі не був вчитель, він має своєю працею викликати відповідну активність учня.

Окрім цього, дуже важливими для самостійної роботи є інтерес та ініціатива учня у музичному навчанні. З самого початку, з першої ж зустрічі з ним потрібно пробуджувати його живий інтерес, допитливість та підтримувати ініціативу. Для цього необхідно будувати у класі відкриті, емоційно насичені взаємовідносини із школярем; створити спокійну, доброзичливу, творчу атмосферу шукань, роздумів, атмосферу зацікавленості учня музичними мистецтвом, виконавською діяльністю.

Самостійна робота учнів у процесі фортепіанного навчання – це творча діяльність. Створення власної інтерпретації музичного твору неминує потребує творчого пошуку відповідного звукового втілення, необхідних виконавських прийомів, умінь застосувати набуті знання та навички у нових виконавських ситуаціях (вивчення нового твору, читання нотного тексту з аркуша і т.д.). “Творче мислення й творча уява розвиваються у молодій людини тільки в самостійних пошуках, у самостійному зіставленні явищ, у самостійному відборі та оцінці” [1, 212]. Процес творчості, сама атмосфера пошуку і відкриттів на кожному уроці вимагає від учня діяти самостійно. “Запалити” це бажання – найважливіше завдання педагога

Висновок. Підсумовуючи вище сказане, можна стверджувати, що визначені уміння та рівні самостійної роботи учнів-піаністів конкретизують даний процес. Розвиток самостійності учнів передбачає формування відповідних умінь для здійснення ним самостійної роботи, яка сприяє досягненню якості та результативності навчально-виконавської діяльності школярів. У процесі такої праці найбільш повно виявляються індивідуальні здібності учнів, їх нахили та інтереси, творча

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ МОВЛЕННСВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ СФЕРІ

активність, самостійність мислення, здатність до самоконтролю та самооцінки. А тому, виховання самостійності має стати постійною турботою вчителя, починаючи з перших класів.

1. Баренбойм Л.А. Музыкальная педагогика и исполнительство. – Л.: Музыка, 1974. – С. 212.

2. Выготский Л.С. Педагогическая психология. М.: Педагогика, 1991. – С. 167.

3. Гайдай С.Н. Методика самостоятельной

работы над музыкальным произведением; учебное пособие / С.Н. Гайдай; Забайкал. гос. гум-пед. ун-т. – Чита, 2009. – С. 25.

4. Цытин Г.М. Психология музыкальной деятельности: учеб. пособие / Д.К. Курнарская, Н.И. Киященко, К.В.Тарасова [и др.]; под ред. Г.М. Цытина. – М.: Издательский центр “Академия”, 2003. – С. 357.

5. Щапов А.П. Фортепианный урок в музыкальной школе и училище. 2-е изд. М.: Классика – XXI, 2002. – С. 132 – 133.

Стаття надійшла до редакції 04.12.2015

УДК 81'276.6:378.461

*Людмила Лозинська, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова*

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ МОВЛЕННСВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ СФЕРІ

Стаття присвячена з'ясуванню сутності поняття “комунікативної толерантності”. У статті говориться про необхідність та методику виховання комунікативної толерантності у майбутніх лікарів з метою оволодіння ними навичками комунікативних стосунків, формування професійно особистісних якостей та професійного вдосконалення.

Ключові слова: комунікативна толерантність, показники комунікативної толерантності, комунікативні вміння, методика формування комунікативної толерантності.

Рис. 1. Літ. 15.

*Людмила Лозинская, кандидат педагогических наук, доцент кафедры иностранных языков
Винницкого национального медицинского университета имени М.И. Пирогова*

ФОРМИРОВАНИЕ У БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ РЕЧЕВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ СФЕРЕ

Статья посвящена проблеме воспитания “коммуникативной толерантности” у будущих врачей. В ней говорится о необходимости и методике воспитания коммуникативной толерантности у студентов-медиков с целью обучения их практическим навыкам коммуникативных отношений, формирования профессионально важных личностных качеств.

Ключевые слова: коммуникативная толерантность, показатели коммуникативной толерантности, коммуникативные навыки, методика воспитания коммуникативной толерантности.

*Lyudmyla Lozynska, Ph.D. (Pedagogy), Associate Prof. of the Foreign Languages Department
Ynnytsya M. Pyrohov National Medical University*

FORMATION OF THE FUTURE DOCTORS' SPEECH COMPETENCE IN THE PROFESSIONAL FIELD

The article is devoted to the problem of the development of the medical-students' communicable abilities. The methods of education of communicable tolerance in future doctors were defined. The aim of such education is to master practical skills of communicative tolerance.

Keywords: communicative tolerance, features of communicative tolerance, communicative abilities, methods of communicative tolerance education.

Постановка проблеми. Професійна діяльність лікаря тисячами ниток пов'язана з психологічними, емоційними факторами, однією з основ цієї діяльності є вміння зрозуміти хвору людину. Міжособистісні стосунки між лікарем і пацієнтом будуються під час їхньої практичної взаємодії. Взаємовідношення лікаря і пацієнта – це не просто обмін інформацією, це –

частина лікування. Тому важливою частиною встановлення позитивних взаємовідносин між лікарем і пацієнтом є культура спілкування: вміння встановити контакт із співрозмовником [1; 2; 3; 4].

Аналіз основних досліджень і публікацій.

Ю. Віленський розглядає слово лікаря як зцілювальну силу. Чуйне слово лікаря лікує, а